

УДК 378:37.02

Терентьева Н.О.,

докторант Інституту вищої освіти НАПН України,
доцент кафедри теорії та історії педагогіки
Гуманітарного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент,
член-кореспондент УААН

ФОРМУВАННЯ НОВОГО МИСЛЕННЯ ЯК НООСФЕРНОГО УТВОРЕННЯ

У статті здійснено спробу довести, що розвиток освітньої сфери держави, який би мав власні переваги та досягнення, можна забезпечити шляхом формування людини з новим творчим інноваційним мисленням, яка могла б самовдосконалюватись, реалізовувати себе та генерувати конструктивні пропозиції з подальшим їх втіленням у практичну професійну та суспільну діяльність.

Ключові слова: ноосфера, нове мислення, інноваційне мислення, інновації, інтелектуальний ресурс.

Кожна культура створює власний неповторний світ, який не є ізольованим або замкненим, оскільки вона є взаємопроникливою, тим самим формуючи нову думку, нове мислення й свідомість. Українська культура має свої здобутки, але є відкритою для світових надбань, активно інтегрує досягнення сучасної цивілізації.

Культура, зокрема українська, розвивається та функціонує як єдине ціле, переборюючи ідеологічні, політичні, класові, соціальні, конфесійні й інші перепони [1, 13]. Оскільки освіта невіддільна від культури, а заклади освіти є носієм і збережувачем культурних надбань та традицій, однією з пріоритетних задач, на нашу думку, є вдосконалення освітнього простору, який би відповідав потребам сьогодення і водночас забезпечував такий розвиток освітньої сфери держави, котрий би мав власні переваги та досягнення. Цьому сприятиме формування людини з новим творчим інноваційним мисленням, яка могла б самовдосконалюватись, реалізовувати себе та генерувати конструктивні пропозиції з наступним їх втіленням у практичну професійну та суспільну діяльність.

Сучасне суспільство покликане утвердити пріоритет освіти і культури як основних ресурсів виховання і формування людини (інтелектуальні та вольові якості, творча насага тощо), яка стає основним стратегічним ресурсом і забезпечує утворення нової релії [1, 346–347]. Важливою складовою формування нового стратегічного ресурсу є підтримка талановитої молоді, яка, з одного боку, не обтяжена так званим старим досвідом, а з іншого — відкрита до творення. Цікавим є твердження, що молодість, не маючи «...авторитету, соціальних зв'язків, зобов'язань перед історією... не боїться ризиків ... не завжди і не повною мірою передбачає соціальні наслідки, до яких можуть призвести їх творчі завоювання. Це створює можливості прориву до нового, незвіданого, незрозумілого» [1, 348]. Таким, на нашу думку, є формування нового мислення.

Як слушно стверджує В.П. Делія, розробник концепції інноваційного мислення — людина ХХІ ст. — це високодуховна, моральна, патріотична особистість, яка володіє інноваційним мисленням, соціальними та професійними компетентностями [3]. За окремими позиціями ця думка збігається з ідеєю формування людини нового типу з ноосферним, або екологічним мисленням, екологічною культурою та екологічним світоглядом. В. Панченком, на основі аналізу ідей А. Бергсона, В. Вернадського, Т. де Шардена, було виокремлено основні етапи розвитку екологічного мислення в свідомості людини, зокрема: *Homo ludens* (людина гри), *Homo faber* (людина праці), *Homo sapiens* (людина розумна), *Homo amicus* (людина духовна), *Homo noospheratum* (людина ноосфери) [5, 22].

На думку сучасних українських науковців, зокрема В. Андрущенко, М. Євтуха, О. Сухомлинської, Т. Тхоржевської, Н. Терентьєвої, Г. Шевченко та ін., сучасна людина досягла етапу *Homo amicus* (людина духовна), оскільки в цілому усвідомила перспективу майбутнього як високоморальних духовних особистостей, які перебувають у симбіотичному зв'язку з навколишнім середовищем.

На початку 90-х років ХХ ст. до ноосферної свідомості включили такі компоненти, як наукову, феноменологічну, екологічну, гуманістичну, всесвітню (планетарну) свідомість та самовизначення особистості як ноосферної людини. Концепція ноосферної освіти, напрацьована Н. Масловою, окреслює можливості освіти як засобу ефективних досягнень у суспільстві на етапі ноосферного переходу.

У контексті нашої розвідки визначимо новий вектор у розвитку освіти як формування людини з новим типом мислення, яке є невіддільним від розуміння парадигми планетарної свідомості XXI ст. [2]. Ми поділяємо думку, що освіта в інформаційному, знанневому суспільстві, яке спрямоване на інноваційну економіку, ефективне природокористування (в контексті стратегії сталого розвитку та основних положень коеволуції: постійна взаємодія людських та природних систем, їх взаємний вплив та постійна адаптація до змін), вимагає організації інноваційного підходу, підготовки фахівців з інноваційним мисленням [2, 117].

Ноосферна освіта як соціокультурний процес передачі знань, умінь та навичок шляхом організованого формування необхідних одиниць свідомості — мислеобразів — має за мету навчання цілісного динамічного мислення через формування мислення мислеобрусами, що розкриває внутрішні ресурси особистості та збільшує її творчий потенціал і, відповідно, рівень пасіонарності суспільства [2, 119]. В епоху інформаційного суспільства стратегічна роль від науки і техніки (XX ст.) переходить до інтелектуального ресурсу — науки, освіти і культури — засобів формування людини.

З позицій ноосферної концепції В. Вернадського (початок XX ст.), відповідно до якої ноосфера є геоцентричним поняттям, людина, на відміну від техносферного, антропософського, соціосферного, пневмосферного підходів (А. Павлов, І. Гревс, А. Ферсман, П. Флорентійський), не керує розвитком ноосфери, а перебуває, бере участь у її розвитку (еволюції). Це, в свою чергу, вимагає усвідомлення себе (людини) як складової, яка перебуває у постійній взаємодії та взаємозалежності з іншими складовими ноосфери, тобто потребує формування нового ноосферного мислення, яке, на наше переконання, може бути сформоване / або доформоване саме в університетах.

Вірогідність появи лідерів з інноваційними здібностями зростає за умови інноваційної освіти, впровадження інноваційних технологій та інноваційних методів, формування готовності до впровадження і використання нового. Інновації як інструментарій зміни об'єктивної реальності і власне людини-професіонала визначає майбутній розвиток суспільства. Інновації генеруються людьми, які мають інноваційне мислення. і саме таке мислення, яке є противагою традиційному, закладається у вищому навчальному закладі.

Реформації системи освіти України в умовах інтеграції її до європейського освітнього простору, поява нової генерації — так званих дітей індиго викликають необхідність переосмислення й оновлення педагогічної науки, системи підготовки фахівців з вищою освітою. Більшість інновацій в освіті пов'язана з загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань та форм соціального буття і зорієнтована на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, здатності до співробітництва, формування різноманітних форм мислення, включаючи інноваційне, яке має бути сформованим на рівні підготовки магістрів у вищих навчальних закладах країни.

Найбільш значущою особливістю сучасної системи освіти є співіснування двох стратегій організації навчання — традиційної та інноваційної. Терміни «традиційне (нормативне) навчання» та «інноваційне навчання» були запропоновані групою вчених у доповіді Римському клубу (1978), який звернув увагу на неадекватність принципів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості, її пізнавальних можливостей. Інноваційне навчання трактувалося як процес і результат навчальної та освітньої діяльності, що стимулює новаторські зміни у культурі, соціальному середовищі, зорієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, здатності до співробітництва з іншими людьми [6].

На осмислення механізму формування людини з новим типом мислення спрямована концепція інноваційного мислення з її основними елементами: ментальна модель; ноуменальна ментальна модель; інновації. Ментальна модель як інтегратор картин світу, ідей, парадигм, концепцій, окремих ситуацій, образу, понять тощо враховує філософський, соціологічний, психологічний, когнітологічний та ін. аспекти, що створює можливості цілісного світосприйняття та пізнання його конструктів. Ноуменальна ментальність виступає як першооснова інноваційного мислення, сутність адекватного осмислення світу через генерування інновацій у суспільство як об'єктивізованого знання [4].

Таким чином, культура в широкому розумінні є одним із чинників людинотворення, забезпечуючи потребу у прискореному й

універсальному розвитку особистості з новим типом мислення. Інтелект, разом з почуттями, вихованими культурою, формують новий спосіб мислення і, відповідно, дії.

Джерела

1. Богущкий Ю.П. Українська культура в європейському контексті / Богущкий Ю.П., Андрущенко В.П., Безвершук Ж.О., Новохатько Л.М.; за ред. Ю.П. Богущкого. — К.: Знання, 2007. — 679 с.
2. Бороздинов В.С. Парадигма планетарного мировоззрення в XXI веке (международный, социально-экономический и духовный аспекты) / В.С. Бороздинов, В.П. Деляя, Н.Н. Лукьянчиков. — Балашиха: Изд-во «Де-По», 2011. — 256 с.
3. Деляя В.П. Инновационное мышление в XXI веке / В.П. Деляя. — Балашиха: Изд-во «Де-По», 2011. — 232 с.
4. Деляя В.П. Инновационное мышление как мировоззренческая парадигма инновационной экономики / В.П. Деляя // Педагогическая инноватика: инновационное образование, инновационное мышление, инновации: материалы международной научно-практической конференции; под ред. В.П. Деляя, (ИСЭПиМ, 25–26 марта 2010 г.). — Балашиха: Изд-во «Де-По», 2011. — С. 10–24.
5. Панченко В. Науково-світоглядні погляди В.І. Вернадського і сучасні підходи до формування екологічної свідомості учнівської молоді / В. Панченко // Імідж сучасного педагога. — 2003. — № 5–6 (34–35). — С. 19–23.
6. Терентьева Н.О. Педагогичні інновації як вимога сучасності / Н.О. Терентьева // Вісник Черкаського університету. — Черкаси, 2011. — Вип. 199, ч. II. — С. 62–69. — (Серія «Педагогічні науки»).

В статье предпринята попытка доказать, что развитие образовательной сферы государства, имеющей собственные преимущества и достижения, можно обеспечить путем формирования человека с новым творческим инновационным мышлением, который мог бы самосовершенствоваться, реализовывать себя и генерировать конструктивные предложения с последующим их внедрением в практическую профессиональную и общественную деятельность.

Ключевые слова: ноосфера, новое мышление, инновационное мышление, инновации, интеллектуальный ресурс.

The article attempts to prove that the development of the educational sector of the state, which has its own advantages and achievements can be achieved by the development of a man with a new creative innovative thinking who

could be self-improved, self-realized and generate constructive offers with their following implementation into practical professional and public activities.

Key words: noosphere, new thinking, innovative thinking, innovations, intellectual resource.

УДК 070.422:378

Фруктова Я.С.,

*доцент кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент, член-кореспондент УААН*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ З ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНФОРМАЦІЇ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядається акмеологічний аспект професійної компетентності фахівців з журналістики та інформації, обґрунтовуються теоретичні підходи до розв'язання окресленої проблеми.

Ключові слова: соціальна комунікація, професійна діяльність, професійна компетентність, акме-компетентність.

Сучасні науковці наголошують на проблемі входження молодого покоління у досить непростий соціальний світ, який характеризується постійними змінами, ускладненням соціальних зв'язків, розмитістю критеріїв оцінювання соціального успіху та престижності, міжгенераційною відчуженістю тощо. У такому соціумі молодій людині важко визначати власні життєві орієнтири, здобувати відповідний соціальний статус, реалізовувати свої соціальні здібності. Щоб уникнути багатьох ризиків, що можуть значно послабити життєві позиції молодого людини, їй потрібно засвоїти основи функціонування соціального світу, бачити його реальний стан, вміти взаємодіяти з ним у конкретних ситуаціях, знаходити в ньому своє місце та відповідати на його очікування (виконуючи соціальні статуси та ролі), прагнути до удосконалення соціальних взаємин та бути готовим до практичних дій, реалізуючи при цьому свої особистісні потенції та бажання. Соціальний суб'єкт — це осо-